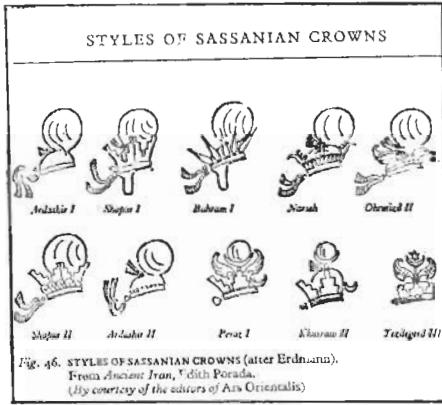

เหรียญกษาปณ์เปอร์เซีย (ที่แหล่งโบราณคดีอำเภอยะรัง)

อนันต์ วัฒนานิก

ภาพมงกุฎกษัตริย์ราชวงศ์ซัสซานิดนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ ภูธร ภูมะธน วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี กรุณาส่งมาให้

ดินแดนบนคาบสมุทรมาเลย์ ที่ชาวอาหรับเรียกว่า “ซาบซ” หรือ “ซวากะ” และชาวอินเดียเรียกว่า “สุวรรณทวีป” นั้น เป็นชื่อที่ใช้รวมเรียกชุมชนบ้านเมือง ที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรดังกล่าว ศูนย์กลางของบ้านเมืองเหล่านี้ อาจเป็นเมืองใดเมืองหนึ่ง ที่ปรากฏชื่ออยู่ในหนังสือจูฝานซี และพงศาวดารแห่งราชวงศ์เหลียงของจีน คือ เมืองตันซุน, ฉิดู, ดันตัน, โฟซิ, (ศรีวิชัย) ตามพรลิงค์ และเมืองลังยาสิว (หรือลังกาสุกะ)

“ซาบซในช่วงปี พ.ศ. ๑๔๔๕ จึงกลายเป็นเมืองที่มีคนทั่วโลกเดินทางผ่านไปมา จนกระทั่งแม่น้ำแตงกแก้วที่นั่น ยังพูดภาษาอาหรับ เปอร์เซีย กรีก และฮินดูได้ ในครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๑๖ มูซาบีซารียา ได้เขียนไว้ว่าในเมืองที่มีหาราชนแห่งซาบซประทับอยู่ ข้าพเจ้านับร้านแลกเงินได้ถึง ๘๐๐ ร้าน นอกเหนือจากร้านแลกเงินอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายบนถนนต่าง ๆ” อีก^(๑)

ดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจ ที่เหรียญกษาปณ์ของชนชาติดังกล่าว จึงมีผู้พบตามชุมชนโบราณทั่วไป อัน

เกิดจากการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกันระหว่างหมู่พ่อค้าในสมัยนั้น เช่น เหรียญเงิน รูปศรีวัดสะและดวงอาทิตย์ครึ่งดวง เหรียญมีรูปสังข์และรูปศรีวัดสะ ที่เมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม และจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นเหรียญของชาวอินเดีย ที่ทำขึ้นใช้สอยในราวพุทธศตวรรษที่ ๗-๑๑ จังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากพบเหรียญชาวอินเดียแล้ว ยังพบเหรียญกษาปณ์ของชาวโรมัน มีรูปของจักรพรรดิวิคโตรินุส อีกด้วย เหรียญกษาปณ์นี้สร้างขึ้นในปี ค.ศ. ๒๖๙-๒๗๑ (พ.ศ. ๖๑๒-๘๑๔)^(๒)

(๑)-(๒) ทีวียะ ไกรฤกษ์ ศิลปะทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙ และประวัติศาสตร์ศิลปะ และโบราณคดีในประเทศไทย

ภาคใต้ตอนล่างบนคาบสมุทรมาเลย์ ที่จังหวัดสงขลาและปัตตานี มีผู้พบเหรียญกษาปณ์ของชาวอาหรับ-เปอร์เซีย ตามแหล่งโบราณคดีของจังหวัดนั้น เป็นหลักฐานการเข้ามาเพื่อทำการค้าขายของชนชาติดังกล่าว กับชาวเมืองในอดีต เช่น ที่อำเภอสะทิงพระ พบเหรียญทองคำอาหรับมีรูปสัตว์สี่เท้ามีเขาค้างกวาง มีอักษรอาหรับระบุข้อความว่าเป็นของสมัย “ไอเมียด กาลิฟ อับดุลมาลิก” ซึ่งสร้างขึ้นในปี ค.ศ. ๖๘๕-๗๐๕ เหรียญกษาปณ์ทองคำชนิดนี้ที่แหล่งโบราณคดีอำเภอยะรังและตำบลใกล้เคียง ชาวบ้านพบ นำไปให้ช่างทองทำเป็นสร้อยประดับข้อมือข้าพเจ้าได้มา ๑ เหรียญ ปัจจุบันมอบให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี ชาวบ้านเรียกเหรียญกษาปณ์นี้ว่า เหรียญทองมะดินะ

เหรียญกษาปณ์เปอร์เซีย ชาวเปอร์เซียเป็นเผ่าอารยัน เมื่อประมาณ ๑,๐๐๐ ปีก่อน คริสต์ศักราช ชาวอารยันสาขาหนึ่งอพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำสินธุ ประเทศอินเดีย จึงมีผู้เรียกชื่อกลุ่มชนชาติอารยันสาขานี้ว่า สินธุ แล้วเลื่อนมาเป็น “ฮินดู, ฮินดู” ตามชื่อของแม่น้ำที่พวกเขาเข้ามาตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่ ชาวอินเดียพวกนี้เมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ชาวไทยเรียกว่า “แขกปาร์ซี” มีศาสนาและขนบธรรมเนียมแตกต่างไปจากพวกฮินดูทั่วไป

ศาสนาของ แขกปาร์ซี มีชื่อว่า “โซโรอัสเตอร์” (Sroustor) ตามนาม

ของพระศาสดา ซึ่งเป็นชาวเมือง บาคเตรีย เป็นผู้คิดตั้งศาสนานี้ขึ้นเมื่อก่อนคริสต์ศักราช ๖๐๐ ปี หลักธรรมของศาสนาโซโรอัสเตอร์ เชื่อว่าโลกนี้มีเทพอยู่ ๒ องค์ คือ “ออร์มุสดี” (Ormuzd)-เทพผู้ให้ความสว่าง และเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งปวง ทรงเป็นผู้บันดาลให้เกิดฝนฟ้า ตกต้องตามฤดูกาล และทรงบันดาลให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

ตรงกันข้ามกับเทพอีกองค์หนึ่ง มีนามว่า “อาหริมาน” (Ariman)-เป็นเทพเจ้าแห่งความมืด การทำลายล้าง เป็นเจ้าแห่งพวกปีศาจ คอยบันดาลให้เกิดสิ่งเลวร้าย ความแห้งแล้ง พายุ และศัตรูพืชผล ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ต้องคอยช่วยเหลือพระออร์มุสดีต่อต้านพระอาหริมานด้วยการทำความดี กำจัดความมืด ความชั่วร้ายออกไป เหตุนี้พวกเปอร์เซียโบราณจึงนิยมสักการบูชาเทพเจ้าออร์มุสดีเจ้าแห่งความสว่าง ด้วยการบูชาพระเพลิง ดังจะเห็นจากเหรียญกษาปณ์ที่ชาวเปอร์เซียสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในสมัยราชวงศ์ซัสแซนนิค (Sassanian) ปกครองประเทศเปอร์เซียระหว่างปี ค.ศ. ๒๒๔-๖๔๒ หลังจากนั้นเปอร์เซียถูกซาอิดอบนาบี วาคาส (Saad ibn-abi waqqas) แม่ทัพของกองทัพอิสลามเข้ายึดเอาเมืองเซซีไฟน์ไว้ได้ พระเจ้าเยซด์เจอร์ด (Yezdjird) กษัตริย์พระองค์สุดท้ายของราชวงศ์ซัสแซนนิค (Sassanian) ต้องหลบหนีออกจากพระนคร แต่ในที่สุดก็ถูกข้าราชบริพารที่ติดตามพระองค์ ร่วม

คิดกันปลงพระชนม์เพื่อชิงเอามงกุฎเพชร

ลักษณะของเหรียญกษาปณ์นี้เป็นเหรียญเงินรูปวงกลมบาง ๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒.๐ ซม. มีรูปกษัตริย์ในราชวงศ์ซัสแซนนิค (Sassanian) อยู่ด้านหนึ่ง สังเกตจากมงกุฎที่ทรงสวมเข้าใจว่าเป็นกษัตริย์องค์ที่มีนามว่า Peroz 1^(๓)

อีกด้านหนึ่งเป็นรูปคน ๒ คน ยืนขนานข้างกระถางเพลิงที่มีไฟกำลังลุกโชนอยู่ในลักษณะของการบูชาพระอัครเทพ สัญลักษณ์แห่งความดี ความสว่างแทนเทพเจ้าออร์มุสดี (Ormuzd)-ส่วนบนของเหรียญสองข้างเปลวเพลิงมีรูปดวงดาว และดวงจันทร์เสี้ยว ผู้นำไปสู่ความสว่าง ความสงบ และความสันติแก่มวลมนุษย์

ภาพเหรียญกษาปณ์รูปพระเจ้าเยซด์เจอร์ด กษัตริย์ราชวงศ์ซัสแซนนิค องค์สุดท้าย ด้วยความอนุเคราะห์จาก อาจารย์ ภูธร ภูมะธนะ แห่งวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

(๓)ดูภาพรูปแบบมงกุฎของกษัตริย์ราชวงศ์ซัสแซนนิคประกอบ

ชาวเปอร์เซีย รู้จักเส้นทางทางเดินเรือ และเรียนรู้ถึงการใช้ลมมรสุมให้เป็นประโยชน์ต่อการเดินเรือดี จึงสามารถนำเรือสินค้ามาขายกับประเทศจีน และดินแดนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่เสมอ พระภิกษุจีนหลายองค์ได้อาศัยเรือสินค้าชาวเปอร์เซียเดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยต่อที่ประเทศอินเดีย อีจิง เป็นหนึ่งในหมู่พระภิกษุเหล่านั้น เล่าว่าในปี พ.ศ. ๑๒๑๔ ท่านได้เดินทางออกจากท่าเรือเมืองกวางตุ้งกับเรือของพ่อค้าเปอร์เซีย เพื่อไปยังเมืองโพธิ์ (ศรีวิชัย) ซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นเมืองไชยา ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากคำบอกเล่าของพระภิกษุอีจิง นับว่าเป็นหลักฐานยืนยันถึงการเข้ามาค้าขาย ของพ่อค้าชาวเปอร์เซีย กับชุมชนบนคาบสมุทรมาเลย์ที่น่าเชื่อถือได้ และจากการพบเหรียญษาปณ์สมัยราชวงศ์ซัสแซนนิค (Sassanian) ในบริเวณเมืองโบราณในท้องที่อำเภอยะรัง ย่อมเป็นการสนับสนุนหลักฐานการเข้ามาของชาวเปอร์เซีย เพื่อทำการค้าขายกับชุมชนบนคาบสมุทรมาเลย์ โดยเฉพาะที่อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานีชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างน้อยก็ร่วมอายุสมัยของเหรียญษาปณ์เงินที่พบที่แหล่งโบราณคดีดังกล่าว คือระหว่าง พ.ศ. ๗๖๗-พ.ศ. ๑๑๘๕

ชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณเมืองโบราณอำเภอยะรัง อาจจะต้องนับเมืองที่พงศาวดารเหนือยกเล่าวถึง คือรัฐลังกาสุกะ หรือชื่ออีกนัยหนึ่งซึ่งปรากฏในตำนานเมืองไทรบุรี-ปัตตานี และหนังสือเนเกอรา เกอรัตาคามา ของพระปญฺจะ

นักบวชในนิกายศิวพุทธ แห่งราชอาณาจักรมณฑลปัตตานีเรียกว่า “ลังกาสุกะ”

ศาสตราจารย์ ปอลวิทลีย์ ได้วิเคราะห์เรื่องราวของรัฐลังกาสุกะ จากเอกสารชาวจีน อาทิ ราช มลายุ แล้วมีความเห็นว่า รัฐลังกาสุกะ ควรอยู่ในเขตจังหวัดปัตตานี รัฐนี้เสื่อมอำนาจลงเพราะการขยายอำนาจของอาณาจักรพุนั้น แต่แล้วก็กลับมาเป็นอาณาจักรที่สำคัญอยู่จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่สิบหก (พ.ศ. ๒๑๔๓)

ม้าฮวน เลขนานการของนายพลเซ็งโห ซึ่งนำกองเรือรบของจีนออกตระเวนประจักษ์สัมพันธ์กับบ้านเมืองต่าง ๆ ที่เป็นพันธมิตรกับพระเจ้าจักรพรรดิฉิน โดยนำกองเรือผ่านอ่าวไทยถึง ๗ ครั้ง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. ๑๙๕๐ นายพลเซ็งโห ยังได้แวะเยี่ยมเจ้านครอินทร์ (สมเด็จพระนครินทร์ราชาธิราช) ซึ่งขณะนั้นยังดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองสุพรรณบุรีอยู่

ม้าฮวน ได้กล่าวถึงเมืองลังกาสุกะว่า เมืองนี้ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตรงเส้นรุ้งที่ ๖° ๕๔" องศาเหนือ ซึ่งก็ตรงกับตำแหน่งที่ตั้งของจังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน คือเส้นละติจูด ๐๖° ๕๑" - ๓๐" เหนือ (อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม ๔ ภาคผนวก)

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับของ วันวลิต (ฟอนพลีต) พ่อค้าชาวฮอลันดา ผู้เคยมาตรวจกิจการค้าของบริษัทดัชชีฮอลันดา ที่ตั้งดำเนินการอยู่ในเมืองปัตตานี เมื่อปีพุทธศักราช ๒๑๘๕ ก็ระบุที่ตั้งเมืองลังกาสุกะว่าอยู่ห่างจากเมืองปัตตานีสมาศนั้น (หมู่

บ้านกรือเซะบ้านบานา) ไปทางทิศใต้ไกลลำแม่น้ำตานี คือบริเวณแหล่งโบราณคดีที่ตำบลยะรัง และตำบลวัดอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

ประวัติเมืองปัตตานี ฉบับของนายหวันหะซัน ว่าเมืองปัตตานีเดิมมีชื่อว่า เมืองโกตามลิโม (เมืองพระสถูป) ชื่อนี้เป็นเพียงสมมตินาม หาใช่ชื่อที่แท้จริง เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติบ้านเมืองของคนในสมัยนั้น ที่มีความภาคภูมิใจ ว่าบ้านเมืองของตนมากด้วยสถูปที่ตั้งงามเป็นสง่าหลากหลายรูปแบบ ด้วยฝีมือช่างศิลป์ของพุทธศาสนิกชน ที่ศรัทธาเลื่อมใสในบรรพพุทธานุภาพ ช่วยกันหัตมนุสาวังสรรค์ ดังจะเห็นได้จาก สถูปร้างองค์หนึ่ง คือที่บ้านจาละ (หรือบ้านกำปังบารู) ซึ่งกรมศิลปากรได้ส่งเจ้าหน้าที่มาดำเนินการขุดค้นเป็นเวลา ๔ ปี แล้วภายในสถูปร้างเพียงองค์เดียว เก็บได้ชิ้นส่วนของสถูปที่แตกหักขนาดต่าง ๆ ในรูปแบบสถูป แบบทวารวดี แบบปาละ และแบบศรีวิชัย มีน้ำหนักถึง ๓ ตัน นอกจากนี้ยังพบพระพิมพ์แบบต่าง ๆ ถึง ๑๕ แบบ ที่น่าสนใจได้แก่พระพิมพ์ที่เป็นรูปสลัณูญลักษณ์ ของสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง ซึ่งเป็นพระพิมพ์ที่นิยมสร้างขึ้นก่อนมีผู้คิดสร้างพระพิมพ์ที่สมมุติว่าเป็นรูปพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ และตักศิ(๔) ได้แก่พระพิมพ์รูปสลูปลัญจิจิ พระพิมพ์รูปสลูปลัทธงฉัตรวาลี-ภายใต้ฐานะพระสถูปมีอักษรจารึกคาถาเยธุมมา พระพิมพ์แบบนี้ถือว่าเป็นสลัณูญลักษณ์แทนสถานที่ปรีณิพพานของพระพุทธเจ้า คือเมืองกุสินารา นอกจากนั้นเป็นพระพิมพ์

(๔) พระพุทธรูปเริ่มสร้างขึ้นในราว พ.ศ. ๖๐๖ ในเขตวัดคันธารารัฐ

สมัยทวาราวดี และศรีวิชัย เป็นจำนวนมาก นำเสียดายที่เจ้าหน้าที่หน่วยการชุดค้นของกรมศิลปากรที่อำเภอยะรังยังส่งวนสิทธิการถ่ายภาพไว้ จึงไม่สามารถนำรูปมาตีพิมพ์ให้ชมกันได้

ประวัติเมืองกล่าวต่อไปว่า เนื่องจากระดับน้ำในแม่น้ำเกิดตื้นเขินเรือพ่อค้าวานิชย์เข้าออกไปมาค้าขายไม่สะดวก ประกอบกับการค้าของเมืองต้องติดต่อกับพ่อค้าชาวตะวันตกมากขึ้น พญาอินทราชาจึงย้ายเมือง โทตามลิโข (หรือลังกาสูกะตามพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาของวันวลิต) มาตั้งเมืองขึ้น

ใหม่ บนสันทราย บริเวณบ้านกรือเซะ บ้านบานา (บานาแปลว่าเมืองท่า) ท้องที่อำเภอเมืองปัตตานีปัจจุบัน)

เมื่อพญาอินทราชา เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธ มานับถือศาสนาอิสลาม จึงตั้งชื่อเมืองที่สร้างขึ้นใหม่ว่า “ปัตตานีดารุสลาม” (นครแห่งสันติ) ซึ่งมีความหมายคล้ายคำว่า “ลังกาสูกะ” (นครแห่งความสุข) ประหนึ่งผู้ตั้งนามเมืองมีความประสงค์จะรักษาความหมายของคำว่า “ลังกาสูกะ (ชะ)” ไว้เป็นอนุสรณ์ ดังเช่นกรุงศรี

อยุธยา รักษาคำว่า “ทวาราวดี” ไว้ และกรุงเทพฯ ยังคงคำอยุธยา ไว้ในนามเต็ม ฉะนั้น(๕)

ชื่อของเมืองลังกาสูกะ ปรากฏเป็นครั้งสุดท้ายในบันทึกของชาวอาหรับ ชื่อเทวาสุตี ในปี พ.ศ. ๒๐๕๔ หลังจากนั้นเรื่องราวของเมืองลังกาสูกะก็หายไปจากหน้าประวัติศาสตร์เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ มีชื่อเมืองปัตตานีโดดเด่นขึ้นมาแทนที่ในฐานะเมืองท่าสำคัญในบริเวณอ่าวไทยหลังจากเมืองมะละกาสูญเสียอิสรภาพแก่ชาวโปรตุเกส ในปี พ.ศ. ๒๐๕๔ ●

(๕) นามเต็มของกรุงศรีอยุธยา

“กรุงเทพมหานครศรีอยุธยามหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์”

นามเต็มของกรุงเทพฯ

“กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยามหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์อุดมราชนิเวศมหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต ศักกนัตติยะวิษณุกรรมประสิทธิ์”